

Capitolul 1

Noțiuni generale privind criminologia

Conținut:

Originea criminologiei
Cercetarea criminologică în lume
Contribuția cercetării criminologice în România

1.1. Originea criminologiei

Criminologia, văzută ca și concept, a existat din cele mai vechi timpuri, însă interesul pentru aceasta a apărut odată cu consolidarea statutului său de știință. Chiar dacă opiniile referitoare la acest subiect sunt împărțite¹, totuși ceea ce interesează criminologul, la momentul actual, este originea, apariția și dezvoltarea criminologiei ca știință. Practic, putem vorbi despre criminologie sub două aspecte: criminologia văzută ca și concept, pe de o parte, și criminologia văzută ca știință, pe de altă parte.

Cunoașterea originii criminologiei reprezintă o adevărată provocare pentru criminologi. Studiarea fenomenelor criminogene are la bază teoria cercetării criminologice, în cvasitotalitatea ideilor, opiniilor și teoriilor consacrate în acest domeniu.

Aspectele referitoare la originea criminologiei ca știință nu pot fi disociate de activitatea de studiere a fenomenelor criminogene, de la nivel internațional. Importanța studierii acestora este practic înțeleasă ca fiind la originea cercetării criminologice, fapt ce presupune o serie de activități științifice, care, potrivit doctrinei de specialitate, „își au originea în prima jumătate a secolului al XIX-lea”².

¹ Referitor la calificarea criminologiei ca știință nu au existat puncte de vedere unitare. Dacă unii autori au apreciat că știința criminologiei există, odată ce aceasta a căpătat un caracter autonom, cu domeniu de cercetare propriu, alții, dimpotrivă, au negat vehement trăsătura criminologiei de știință.

² A se vedea V. Cioclei, *Manual de criminologie*, ediția a 7-a, Editura C.H. Beck, București, 2018, p. 5.

În fapt, orientări în acest domeniu al vieții sociale au existat și înainte de consacrarea criminologiei ca știință autonomă în cadrul științelor juridice, în general, și a celor penale, în special. Acestea, însă, au fost de mică amploare, episodice și disparate, în comparație cu fundamentele de bază ale criminologiei, statuate odată cu dezvoltarea cercetării criminologice.

Este adevărat, că domeniul vast al cercetării criminologice este unul „inepuizabil”, fapt ce ne face să reflectăm în trecut asupra acestor aspecte, să analizăm prezentul și, mai important, să ne focalizăm atenția către viitor, în vederea creării unui cadru mai eficient de luptă împotriva fenomenelor criminogene de orice natură.

Dar, revenind la aspectele privitoare la originea criminologiei, trebuie precizat faptul că, în plan practic, se disting două momente fundamentale. Acestea sunt următoarele:

- studierea fenomenelor criminogene în stadiu incipient;
- cercetarea criminologică modernă.

Așadar, din punctul de vedere al analizei contemporane a criminologiei, se acordă mai puțină importanță studiilor efectuate la origini, studii care se caracterizau prin următoarele trăsături:

- a. disparitate.
- b. nesimultaneitate.
- c. lipsa implementării în practică.
- d. lipsa efectelor pe termen lung.
- e. lipsa predictibilității.
- f. lipsa rigorii.

În schimb, în ceea ce privește cercetarea criminologică modernă, trăsăturile care caracterizează această activitate sunt următoarele:

- a. complexitatea.
- b. aplicabilitatea.
- c. predictibilitatea.
- d. rigurozitatea.
- e. temeinicia.
- f. fundamentul legal.

Chiar dacă cercetarea în domeniul fenomenelor infracționale a apărut atât de târziu, totuși au existat tendințe în acest sens, din cele mai vechi

timpuri³. Astfel de studii au apărut încă din antichitate, atât la romani, la egipteni, cât și la greci. Grecia antică, spre exemplu, era recunoscută drept promotoarea primelor „reglementări juridice precise, cunoscute de toți membrii societății și aplicabile tuturor în mod egal”⁴.

Evul Mediu a adus o evoluție, așa cum este firesc, în ceea ce privește studiile de natură criminologică, în general despre fenomenele infracționale. Acest lucru a fost posibil nu doar prin participarea masivă a societății, dar, în special, prin implicarea bisericii, care devenise o instituție cu implicații în aplicarea pedepsei față de cei care erau vinovați de săvârșirea unei fapte criminale.

Treptat-treptat, dezvoltarea societății moderne a făcut posibilă și dezvoltarea studiilor despre crimă și pedeapsa aplicabilă, cele mai cunoscute fiind înlăptuite de către Cesare Beccaria⁵, care a fost recunoscut drept *părintele filosofiei dreptului criminal*. Acesta a elaborat, printre altele, teorii care au revoluționat științele penale de astăzi, teorii care au la bază eficiența aplicării pedepselor, iar nu asprimea acestora. Din acest punct de vedere, se apreciază, că teoriile consacrate de către Beccaria au anticipat „cuceririle dreptului penal modern”⁶.

A urmat Epoca modernă, în care s-au afirmat concepte și idei noi, premergătoare perioadei cercetării criminologice. Așa cum am specificat la începutul acestei secțiuni, prima jumătate a sec. al XIX-lea reprezintă un moment de referință pentru apariția cercetării criminologice pe plan mondial.

1.2. Cercetarea criminologică în lume

Ideile și teoriile consacrate în planul criminologiei de către doctrinarii de marcă, între care C. Beccaria, au constituit „piatra de temelie” a reglementărilor juridice contemporane.

În rândul cercetărilor din acest domeniu, *Școala Italiană*⁷ reprezintă un reper important în ceea ce privește conturarea liniilor directoare și a fundamentelor dreptului de astăzi. Aceasta s-a evidențiat, chiar dacă nu

³ A se vedea T. Amza, *Criminologie teoretică. Teorii reprezentative și politică criminologică*, Editura Lumina Lex, București, 2000, p. 32-36.

⁴ *Idem*, p. 33.

⁵ Cesare Beccaria (1738-1794) a fost un savant italian, fondator al unor teorii științifice referitoare la criminalitate, la aplicarea pedepsei în materie penală etc.

⁶ A se vedea T. Amza, *op.cit.*, p. 34.

⁷ C. Beccaria a fost promotorul teoriilor fundamentate în cadrul gândirii clasice a Școlii Italiene.

unanim, în rândul curentelor științifice din trecut, care au produs consecințe în plan juridic până în zilele noastre.

Cele mai ample cercetări au fost elaborate în următoarele domenii:

- gravitatea faptelor penale;
- aplicarea pedepselor;
- funcțiile magistraților;
- prevenirea infracțiunilor.

În egală măsură, promotorii *Școlii pozitiviste*, între care s-a evidențiat Cesare Lambroso⁸, și-au concentrat atenția asupra studierii criminalității din punctul de vedere al tipologiei criminalului. Astfel, cele mai ample cercetări au avut la bază următoarele idei:

- cauzele care determină criminalitatea;
- prevenirea criminalității;
- fundamentarea teoriei celor trei tipuri de criminali;
- tipologia criminalului născut.

Referitor la teoria celor trei tipuri de criminali, aceștia sunt, în viziunea lui Cesare Lambroso, următoarele categorii: criminali născuți, criminali bolnavi și criminoloizi⁹.

În literatura de specialitate s-a afirmat că Școala pozitivistă reprezintă, în fapt, „nucleul gândirii criminologice”¹⁰.

Curentul criminologilor din Franța a influențat, de asemenea, dezvoltarea cercetării criminologice din întreaga lume, având o contribuție pe măsura rezultatelor obținute de către aceștia¹¹. Astfel, curentul francez a mizat pe ideea de justiție și, mai ales, pe o justiție reformată. Mai mult decât atât, acest curent s-a fundamentat pe ideea, conform căreia cei mai mulți dintre condamnații, care au executat pedeapsa penală în penitenciar, odată liberați, recidivează. Din acest punct de vedere, s-a apreciat că aceștia au probleme grave de reintegrare socială.

Criminologii germani și-au adus și ei contribuția la dezvoltarea cercetării criminologice pe plan mondial. Aceștia au pornit de la conceptul

⁸ Cesare Lambroso (1835-1909) a fost medic psihiatru, autor al mai multor lucrări în domeniu, printre care se numără „Cretinismul în Lombardia”.

⁹ A se vedea T. Amza, *op.cit.*, p. 120-121.

¹⁰ A se vedea V. Cioclei, *op.cit.*, p. 81.

¹¹ Dintre reprezentanții Curentului criminologic francez, cei mai de seamă au fost Jacques Léauté și Jaques Vérin.

multidisciplinar al criminologiei, care implica cunoștințe din mai multe ramuri de știință. În concepția acestora, alături de juriști, funcționau și specialiști în psihologie, psihiatrie, care, în baza teoriilor de specialitate, aveau să răspundă unor chestiuni referitoare la comportamentul criminal al individului.

Criminologii din Marea Britanie au avut o altă abordare în ceea ce privește cercetările din domeniul criminologiei. Acestea s-au datorat, în mare parte, sistemului judiciar în materie penală, care este unul de *common law*, bazat pe precedentul judiciar. În egală măsură, au fost observate aspecte referitoare la deficiențele în modul de executare a pedepselor și la ineficiența sistemului judiciar penal, cu privire la executarea pedepselor.

În final, cercetările criminologice din Statele Unite ale Americii au avut o contribuție majoră în ceea ce privește dezvoltarea criminologiei moderne, din această țară pornind în lume o serie de idei și concepte despre criminalitate, infracțiune și infractor.

În literatura juridică, s-a apreciat, că ideile de referință exprimate de cercetătorii americani se raportează la o nouă teorie criminologică, una bazată pe speranță¹². Pentru a preveni orice formă de criminalitate, s-a urmărit aplicarea tratamentului, ca remediu în acest sens. Așadar, știința criminologiei a fost asociată cu științele medicale, care aveau sarcina să ofere soluții pentru cauzele comportamentului deviant. Aici, știința și progresul tehnic au accelerat orice reformă în domeniul prevenirii și combaterii criminalității, astfel că, atât cu teorii proprii, cât și cu cele împrumutate din alte școli și curente ale vremii, s-a reușit obținerea unor rezultate remarcabile.

Se observă, că toate aceste școli și curente în gândirea criminologică au condus către dezvoltarea cu rapiditate a cercetărilor în domeniu, indiferent pe ce palier s-ar situa acestea, fie că este vorba despre criminalitate în general sau despre un fenomen criminogen, analizat în particular, despre infractor, infracțiune, cauzele și consecințele produse, comportamentul delincvent al infractorilor, precum și orice alte aspecte în legătură cu criminologia.

Din acest considerent, în literatura juridică străină s-a asimilat ideea de reglementare juridică cu cea de control al criminalității, analizând esența criminologiei prin intermediul teoriilor, metodelor și comportamentului criminal¹³.

¹² A se vedea T. Amza, *op.cit.*, p. 646-648.

¹³ A se vedea F.E. Hagan, L.E. Daigle, *Introduction to criminology: theories, methods, and criminal behavior*, Sage, Thousand Oaks, 2020.